

'Uithuisplaatsing is altijd schadelijk'

In tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, is Nederland geen koploper uithuisplaatsingen in Europa, zegt Mariëlle Bruning, hoogleraar Jeugdrechten en lid van de Raad van Toezicht van SOS Kinderdorpen. Maar: 'We zorgen wel erg slecht voor de jaarlijks 40.000 kinderen die niet bij hun ouders wonen.'

TEKST: ELLEN MEIJER • FOTOGRAFIE: MONA VAN DEN BERG

Eurochild, een internationaal netwerk van organisaties die opkomen voor het welzijn van kinderen, zette onlangs cijfers uit 27 EU-landen

op een rij over gedwongen uithuisplaatsingen. In dat overzicht staat Nederland in de middenmoot. "Het lijkt erop dat we voor plaatsingen in een pleeggezin of residentiële jeugdinstelling geen koploper zijn", zegt hoogleraar Mariëlle Bruning (Universiteit Leiden), die onderzoek doet naar internationale kinderrechten en publiceert over jeugdhulp, kindbescherming en de rechtspositie van kinderen. "Maar vergeleken met andere landen zijn we ook niet terughoudend. Bij uithuisplaatsingen gaat het om plaatsingen via de kinderrechter en vrijwillige plaatsingen, al ervaren sommige ouders 'vrijwillig' als gedwongen. Zij hebben het gevoel dat ze moeten instemmen met een uithuisplaatsing, omdat de hulpverleners anders bij de Raad voor de Kinderbescherming en de kinderrechter aankloppen."

Inbreuk op kinderrechten

Nederland lijkt kinderen die te maken hebben met een (dreigende) uithuisplaatsing onvoldoende serieus te nemen. Bruning: "In andere landen hebben ze altijd een steunfiguur, vaak een advocaat of maatschappelijk werker. Hier worden kinderen bij ondertoezichtstellingszaken vaak maar vijf minuten apart gehoord zonder steunfiguur, terwijl die beslissing over hún leven gaat. De gedachte is dat jeugdbeschermers en de Raad voor de Kinderbescherming de belangen van kinderen behartigen, maar zij moeten zich met het hele gezin bezighouden. Een uithuisplaatsing is zo'n fundamentele inbreuk op de rechten van kinderen dat ze iemand nodig hebben die expliciet voor hen opkomt."

Familie op afstand

Voor kinderen die niet bij hun ouders opgroeien en ook van hun broers en zussen worden gescheiden, zijn de gevolgen volgens Bruning vaak desastreus. Familiebanden worden regelmatig verbroken, terwijl dat meestal onnodig is. In haar ogen ligt de focus te snel op een nieuwe toekomst voor kinderen op een andere plek. "De

'Vreemd dat we de bescherming van kinderen overlaten aan marktpartijen'

eigen familie wordt op afstand gezet. Laatst zag ik een zaak waarin een kind maandelijks een uur contact heeft met haar moeder. Haar zusje, dat op een ander adres woont, ziet ze niet. Dat is geen uitzondering. Ongelooflijk, want contact met hun familie is het allerbelangrijkst voor kinderen die niet meer thuis wonen. Dat contact kan ingewikkeld zijn en moeilijk te organiseren, maar dat is geen excuus om er dan maar van af te zien, waardoor de relatie op den duur verwatert en de kans op terugkeer naar huis nog kleiner wordt." Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens stelt dat louter tijdsverloop na een uithuisplaatsing, zonder dat er genoeg aan terugkeer is gewerkt, nooit een reden mag zijn om een familieband te verbreken.

Toch gebeurt dat in de praktijk te vaak, constateert de hoogleraar.

Marktpartijen

Samenplaatsing van broers en zussen na een uithuisplaatsing en focus op terugkeer naar huis zijn de belangrijkste thema's van Simba Familiezorg, een pilot van SOS Kinderdorpen (zie verderop op deze pagina). Op beide punten is de rol van kinderrechters beperkt, volgens Bruning. "De rechter kan een uithuisplaatsing toekennen of afwijzen, maar heeft niets te zeggen over waar kinderen terecht komen en volgt ook niet of ze teruggaan naar hun ouders. De laatste jaren geven rechters vaker een extra overweging mee in hun uitspraak, bijvoorbeeld dat er meer omgang

moet komen tussen broers en zussen, maar de uitvoerende jeugdhulpaanbieder gaat daarover. Ik vind het vreemd dat we de bescherming van kinderen overlaten aan marktpartijen. Dat zou wettelijk anders moeten."

Om te bereiken dat meer kinderen na een uithuisplaatsing teruggaan naar huis is extra capaciteit nodig bij jeugdbeschermers. Een project als Simba Familiezorg laat volgens Bruning zien dat met meer tijd en zorg veel te bereiken valt: "Familieversterking vergroot de kans op terugkeer. Jeugdbeschermers weten meestal goed wat kinderen nodig hebben en willen niets liever dan ze samen plaatsen met hun broers of zussen. Dat lukt alleen vaak niet. De werkdruk moet omlaag en in mijn visie koppel je aan elke uithuisplaatsing een familieversterker die ouders en kinderen ondersteunt." Bij jeugdhulpaanbieders zijn volgens haar meer psychologen en gedragswetenschappers nodig die meedenken over de uitvoering van jeugdhulp: "Andere landen investeren daar veel meer in."

Onderschatting

De problemen in het jeugdbeschermingsstelsel zijn al jaren bekend, maar raakten in coronatijd buiten beeld, waardoor de situatie verder is verslechterd. De toeslagenaffaire en documentaires als 'Goede moeders' brachten ze weer onder de aandacht, maar dat het nieuwe kabinet bezuinigt op jeugdzorg, noemt Bruning veelzeggend. "Het is zo'n onderschatting van het belang om kinderen die in de grootste nood verkeren voldoende te beschermen. Daar heeft ook het Kinderrechtencomité van de Verenigde Naties onlangs de Nederlandse overheid op aangesproken. Iedereen roept altijd dat kinderen in Nederland het gelukkigst zijn van de hele wereld. Maar we zorgen veel te slecht voor die vijf tot tien procent van hen die het heel moeilijk heeft. Wat me hoopvol stemt, is dat afgelopen jaar discussie op gang is gekomen over uithuisplaatsingen. Het besef dringt eindelijk door hoe schadelijk het is voor kinderen om zonder hun familie op te groeien. De volgende stap is dat we actie ondernemen om de wet en de uitvoering van jeugdhulp aan te passen." ■

Scan de QR-code en lees de verhalenbundel met broer-zusverhalen, achtergronden en het belang van samen opgroeien.

'Broers en zussen horen bij elkaar'

Als pleegouders ontfermden Wendy en Jan-Peter Oudenampsen zich over een jongetje van wie de zussen ergens anders woonden. Ze maakten van dichtbij mee wat het met kinderen doet als ze na een uithuisplaatsing worden gescheiden van elkaar.

TEKST: ELLEN MEIJER • FOTOGRAFIE: MONA VAN DEN BERG

Toen ze gingen trouwen besloten ze al dat ze ooit 'surrogaat-ouders' wilden zijn als ze zelf geen kinderen zouden krijgen. Eigen kinderen kwamen er wel, toch hadden Wendy (38) en Jan-Peter (40) Oudenampsen nog ruimte in hun gezin. Ze volgden een traject om pleegouders te worden en begonnen met crisisopvang. De derde plaatsing was een Armeens jongetje, Aram. Hij kwam bij hen als driejarige met een taal- en ontwikkelachterstand. Wendy: "Praten deed hij nauwelijks. Hij sloeg en beet, was grenzeloos. Terwijl onze kinderen op school waren, plooidde ik mijn dagelijkse bezigheden om hem heen."

Weer samen

Arams oudere zussen Maral en Siran verbleven in andere crisispleeggezinnen. Wendy en Jan-Peter kregen ze te logeren toen ze bij hun tweede pleeggezin weg moesten. Ze boden aan de meisjes op te nemen om verdere doorplaatsingen te voorkomen. De jeugdhulpaanbieder plaatste ze echter in een gezinshuis, omdat Wendy en Jan-Peter kinderen hadden in dezelfde leeftijd. Dat werd gezien als te groot risico op problemen. Wendy: "In het gezinshuis woonden kinderen van dezelfde leeftijd. Dat bleek voor deze vorm van opvang geen belemmering. Om Aram, Meral en Siran te herenigen, moesten wij blijikbaar ook gezinshuisouders worden. Dat ging gelukkig vlot en een jaar na de komst van Aram kwamen zijn zussen bij ons." Wendy is fulltime gezinshuisouder, Jan-Peter kan als ondernemer veel thuis zijn. Ze doen de zorg en opvoeding grotendeels samen.

Nauw betrokken

Na lange tijd zonder elkaar was de dynamiek tussen de kinderen verstoord. Jan-Peter: "Bij eerdere bezoeken en logeerpartijtjes hadden de meisjes een goede verstandhouding, bij ons waren ze boos en verdrietig en dat vierden ze bot op elkaar. Het vroeg veel geduld en grenzen stellen om dat bij te sturen. In samenwerking met hun ouders ontstond geleidelijk een nieuwe balans, waardoor de kinderen weer zichzelf kunnen zijn." Hoewel de ouders van Maral, Siran en Aram een complexe scheiding doormaken, zijn ze beiden nauw betrokken bij het leven van hun kinderen. Bijvoorbeeld via het delen van zorg en opvoeding, logeermomenten, samen eten, kinderen van school halen en ze 's avond naar bed brengen.

Samenwerken

Nu, twee jaar later, delen de kinderen het dagelijks leven zoals dat gaat tussen broers en zussen. Jan-Peter: "We zien aan ze hoe essentieel het is dat ze samen kunnen opgroeien. Hun ouders zijn uit elkaar, maar broer en zussen zijn ze hun hele leven. Aan de band die ze opbouwen kunnen ze ook veel hebben als ze volwassen zijn." Wendy en Jan-Peter werken bij de ondersteuning van het gezin samen met Simba Familiezorg. Jan-Peter: "De inzet op samenplaatsing van broers en zussen na een

Wendy en Jan-Peter werden speciaal gezinsouders om Aram met zijn twee zussen te kunnen herenigen.

uithuisplaatsing en op terugkeer van kinderen naar huis sprak ons meteen aan. Simba besteedt veel aandacht aan de begeleiding van biologische ouders om hen te helpen de thuissituatie te veranderen." Na intensieve gesprekken met beide ouders van de drie kinderen is een voorzichtige samenwerking tussen hen ontstaan. "Zonder de begeleiding van Simba Familiezorg was dat niet gelukt", zegt Jan-Peter.

'Hun ouders zijn uit elkaar, maar broer en zussen zijn ze hun hele leven'

"Ik ben voortvarend, maar de familiebegeleider ging juist vertragen om het contact tussen de ouders te herstellen, dat frustreerde ons in het begin. Achteraf denk ik dat het zinvol is geweest, omdat ze allebei tijd nodig hadden om weer open te staan voor een gesprek met elkaar."

Gunnen

Of de kinderen ooit teruggaan naar hun familie? Die beslissing is niet aan de gezinshuisouders, maar Jan-Peter beseft dat ze er wel invloed op hebben: "Als wij zeggen dat de kinderen na elk bezoek dagen van slag zijn, komt dat in het dossier. Je moet ethisch goed nadenken over je eigen rol. Terugkeer heeft voors en tegens, maar die zijn er ook als wij voor Maral, Siran en Aram blijven zorgen. Uiteindelijk gaat het over wat je de kinderen en hun ouders

gunt." Wendy vult aan: "Ik houd altijd voor ogen: wat als mijn kinderen uit huis waren geplaatst? Dan wil je over elke kleine verandering in hun leven meebeslissen. Zo kijk ik naar de ouders van deze drie: zij blijven hun vader en moeder." ■

Aram, Maral en Siran zijn om privacyredenen gefingeerde namen.

STEUN VOOR GEZINNEN

Simba Familiezorg is een pilot van SOS Kinderdorpen, gericht op gezinnen in Nederland die te maken hebben met een uithuisplaatsing. Dit pilotprogramma wordt mogelijk gemaakt door de deelnemers van de Nationale Postcode Loterij.

Om aandacht te vragen voor het recht van broers en zussen om samen op te groeien als zij (tijdelijk) niet thuis kunnen wonen, organiseert SOS Kinderdorpen jaarlijks rond Nationale Broer en Zus-dag een bewustwordingscampagne. In 2021 vertelden broers en zussen in videoboodschappen wat zij voor elkaar betekenen. Hieraan deden onder anderen zanger Jeangu Macrooy en zijn tweelingbroer Xillan mee. Een andere video gaat over twee zussen die gescheiden van elkaar opgroeiden.

Scan de QR-code en bekijk de ontroerende videoboodschappen waarin broers en zussen elkaar laten weten waarom zij belangrijk voor elkaar zijn.

